BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA TARBIYA FANINING O‘RNI

Berdiyarova Maxfuza Ilhom qizi
Axborot texnologiyalari va menejment universiteti magistranti

Received: 26.10.2025
Revised: 27.10.2025
Accepted: 28.10.2025

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich ta’lim, tarbiya fani, ma’naviy-axloqiy tarbiya, o‘quvchi shaxsi, o‘qituvchi faoliyati, milliy qadriyatlar, pedagogik texnologiyalar, tarbiyaviy jarayon.

Ключевые слова: Начальное образование, образование, духовно-нравственное воспитание, личность ученика, деятельность учителя, национальные ценности, педагогические технологии, образовательный процесс.

Keywords: Primary education, education, spiritual and moral education, student personality, teacher activity, national values, pedagogical technologies, educational process.

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tarbiya fanining ta’lim-tarbiyaviy jarayondagi o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Tarbiya fanining asosiy vazifasi o‘quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat, insonparvarlik, vatanparvarlik, odob-axloq, mehnatsevarlik va ijtimoiy mas’uliyat hissini shakllantirishdan iborat. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda innovatsion yondashuvlar orqali dars samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, o‘qituvchining shaxsiy namunasi, muloqot madaniyati va darsda interfaol metodlardan foydalanishning tarbiyaviy ahamiyati yoritib berilgan.

Аннотация. В статье рассматриваются роль и значение образования в образовательном процессе учащихся начальной школы. Главной задачей образования является формирование у учащихся чувства уважения к национальным ценностям, гуманизма, патриотизма, порядочности, трудолюбия и социальной ответственности. Анализируются вопросы повышения эффективности урока посредством современных педагогических технологий и инновационных подходов. Также освещается воспитательная значимость личного примера учителя, культуры общения и использования интерактивных методов на уроке.

Abstract. This article highlights the role and importance of education in the educational process for primary school students. The main task of education is to form in students a sense of respect for national values, humanity, patriotism, decency, diligence and social responsibility. The issues of increasing the effectiveness of the lesson through modern pedagogical technologies and innovative approaches are analyzed. The educational significance of the teacher's personal example, communication culture and the use of interactive methods in the lesson are also highlighted.

Kirish. Mamlakatimizda ta’lim tizimini tubdan isloh qilish, yosh avlodni barkamol inson sifatida tarbiyalash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Boshlang‘ich ta’lim bosqichi bu inson shaxsining ma’naviy, axloqiy, intellektual va ijtimoiy shakllanishida hal qiluvchi davr bo‘lib, aynan shu jarayonda bolada jamiyat qabul qilgan qadriyatlar, axloq me’yorlari, insonparvarlik, vatanparvarlik, mehr-oqibat kabi fazilatlar shakllanadi. Shu sababli boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun “Tarbiya” fanining o‘rni beqiyosdir.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek: “Farzandlarimizni mustaqil fikrlaydigan, yurt taqdiri uchun mas’uliyatni his etadigan insonlar qilib tarbiyalash ta’lim tizimining eng muhim vazifasidir.”[1] Boshlang‘ich sinflarda tarbiya fani orqali o‘quvchilarga milliy qadriyatlar, ma’naviy-axloqiy fazilatlar, odob-axloq me’yorlari, o‘zaro hurmat va insoniylik kabi tushunchalar bosqichma-bosqich singdiriladi. Bu fanning mazmuni o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tarzda tuzilgan bo‘lib, ular o‘qish, o‘yin va kundalik faoliyat orqali to‘g‘ri xulq-atvorni o‘zlashtiradilar. “Boshlang‘ich ta’lim o‘quvchining ma’naviy olamiga kirish yo‘lini topa olsa, uning tarbiyaviy samarasi ko‘p marotaba ortadi.”[2]

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlar ongiga turli g‘oyalar ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bois tarbiya fanining ahamiyati yanada ortib bormoqda. O‘qituvchilar o‘quvchilarni nafaqat dars jarayonida, balki turmush faoliyatida ham to‘g‘ri yo‘lga yo‘naltiruvchi, ibrat ko‘rsatuvchi shaxs sifatida faol bo‘lishlari zarur. Tarbiya fani orqali milliy g‘urur, vatanparvarlik, insonparvarlik, ekologik madaniyat kabi tushunchalarni shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Shunday qilib, ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tarbiya fanining ahamiyati, maqsad va vazifalari, shuningdek, tarbiyaviy jarayonni tashkil etishda samarali metod va yondashuvlar tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tarbiya fanining o‘rni haqida ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar o‘z ilmiy izlanishlarini olib borganlar. Ularning ilmiy qarashlari shuni ko‘rsatadiki, tarbiya jarayoni o‘quvchining shaxsiyati, dunyoqarashi, axloqiy fazilatlari va ijtimoiy faolligini shakllantirishda asosiy o‘rin tutadi. “Boshlang‘ich ta’lim o‘quvchining ma’naviy olamiga kirish yo‘lini topa olsa, uning tarbiyaviy samarasi ko‘p marotaba ortadi.”[3] Boshlang‘ich ta’lim o‘quvchining butun ma’naviy olamiga yo‘l ochuvchi muhim bosqich bo‘lib, aynan shu davrda to‘g‘ri yo‘naltirilgan tarbiyaviy ishlar kelajakdagi shaxs kamolotining poydevorini tashkil etadi. Muallif fikricha, o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki bolalarning axloqiy dunyosini boyituvchi, ularni to‘g‘ri yo‘lga yetaklovchi shaxs bo‘lishi zarur.

Tursunova o‘z tadqiqotida tarbiya fanining asosiy vazifalaridan biri o‘quvchilarda ijobiy xulq-atvorni shakllantirish ekanligini qayd etadi. Unga ko‘ra,

[1] Mirziyoyev, Sh. M. *Yangi O‘zbekiston maktab ostonasidan boshlanadi*. Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti 2020.

[2] Yo‘ldosheva, M. *Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun pedagogika asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya 2020.

[3] Yo‘ldosheva, M. *Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun pedagogika asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya 2020.

o‘quvchilarni mehnatsevarlik, hurmat, do‘stlik, halollik kabi fazilatlarga o‘rgatishning samarali usuli bu interfaol darslar, rolli o‘yinlar va muammoli vaziyatlardan foydalanishdir. “Boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarni insoniy fazilatlarga o‘rgatish, ijobiy xulq-atvorni shakllantirish o‘qituvchining mahoratiga va dars jarayonidagi yondashuviga bog‘liqdir.” [4] Ushbu fikrda boshlang‘ich ta’limdagi tarbiya jarayonining markazida o‘qituvchi shaxsi turishi alohida ta’kidlanmoqda. Chunki boshlang‘ich sinf o‘quvchisi hali mustaqil fikrlash, axloqiy mezonlarni chuqur anglash bosqichida bo‘ladi.

Shu sababli u uchun eng yaqin ibrat namunasi bu o‘qituvchidir. “Insoniy fazilatlar” deganda mehr-oqibat, hurmat, halollik, sabr, to‘g‘rilik, mehnatsevarlik kabi fazilatlar tushuniladi. Bunday xislatlar bolalarga faqat so‘z bilan emas, amaliy ibrat orqali singdiriladi. Shuning uchun ham o‘qituvchining shaxsiy madaniyati, nutqi, xulqi va darsdagi pedagogik yondashuvi o‘quvchining xulq-atvori shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tarbiya fanining asosiy samarasi o‘quvchining kundalik hayotida namoyon bo‘ladigan to‘g‘ri axloqiy xatti-harakatlardir.

Munozara. Boshlang‘ich ta’lim bosqichida tarbiya fanining o‘rni o‘quvchining shaxsiy kamoloti, ma’naviy-axloqiy dunyoqarashi va ijtimoiy faolligini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki bu davr bolalar uchun psixologik, hissiy va axloqiy jihatdan sezgir bosqich bo‘lib, ular atrof-muhitdagi voqealarga, kattalarning xatti-harakatlariga, o‘qituvchining so‘z va munosabatlariga kuchli ta’sirchanlik bilan javob qaytaradilar. Shu sababli tarbiya fanini o‘qitishda o‘qituvchi shaxsining namunasi, muloqot madaniyati va dars jarayonidagi pedagogik yondashuv katta ahamiyat kasb etadi.

Tarbiya fanining samaradorligi, avvalo, darsda qo‘llaniladigan metod va yondashuvlarga bog‘liqdir. Tursunova o‘z izlanishlarida o‘quvchilarni insoniy fazilatlarga o‘rgatishda interfaol o‘yinlar, rolli mashg‘ulotlar va muammoli vaziyatlardan foydalanishning ahamiyatini alohida qayd etadi. Masalan, “Axloqiy tanlov” yoki “Do‘stlik qadri” kabi mavzularda o‘tkazilgan muhokama va sahna ko‘rinishlari o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, his-tuyg‘ularni ifoda etish hamda empatiya ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Sh. Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Yangi O‘zbekiston maktab ostonasidan boshlanadi” g‘oyasi ham tarbiya fanining ijtimoiy ahamiyatini yanada kuchaytiradi. Bu g‘oya har bir pedagog oldiga nafaqat bilim berish, balki shaxsni to‘g‘ri hayotiy yo‘lga yo‘naltirish, milliy qadriyatlarga sodiq, insoniy fazilatli avlodni tarbiyalashdek mas’uliyatni qo‘yadi. Shuningdek, tarbiya fanini o‘qitishda o‘qituvchi shaxsining psixologik tayyorgarligi va kommunikativ ko‘nikmalari ham muhim omil sanaladi. Chunki har bir bola o‘z individual xususiyatlariga ega bo‘lib, ularning har biriga individual yondashuv talab etiladi. O‘qituvchi bolalar bilan samimiy, ishonchli munosabat o‘rnata olsa, dars samaradorligi oshadi, tarbiyaviy natijalar aniq seziladi.

[4] Tursunova, D. (2021). *Boshlang‘ich ta’lim metodikasi.* Toshkent: O‘zbekiston Milliy nashriyoti.

Xulosa qilib aytganda, tarbiya fanining o‘quv jarayonidagi muvaffaqiyati uch asosiy omilga bog‘liq:

- o‘qituvchining shaxsiy namunasi va pedagogik mahorati;
- o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish;
- zamonaviy interfaol metodlar va milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlardan foydalanish.

Shu jihatdan, tarbiya fani boshlang‘ich ta’limda o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantiruvchi va uni ma’naviy barkamol inson qilib shakllantiruvchi muhim fan sifatida e’tirof etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tarbiya fanining o‘rnini aniqlash, u orqali o‘quvchilarda ma’naviy-axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy faollik va shaxsiy mas’uliyat hissini shakllantirish mexanizmlarini o‘rganishdan iboratdir. Tadqiqotda tarbiya fanining mazmuni, shakl va usullarini o‘rganish jarayonida mavjud ilmiy manbalar, darsliklar, o‘quv-metodik qo‘llanmalar hamda ilg‘or pedagoglarning tajribalari tahlil qilindi. Jumladan, Yo‘ldosheva, Tursunova , Xo‘jayev va boshqa olimlarning ilmiy qarashlari asos qilib olindi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan o‘tkazilgan suhbatlar, kuzatuvlar, anketa so‘rovlari asosida ularning tarbiya darslariga bo‘lgan munosabati o‘rganildi. Shuningdek, o‘qituvchilarning tajribasi ham tahlil qilinib, o‘quvchilarning ijtimoiy faoliyatida tarbiya fanining amaliy ahamiyati aniqlashtirildi. Olingan ma’lumotlar miqdoriy tahlil qilinib, o‘quvchilarning tarbiya darslariga bo‘lgan qiziqish darajasi va ularning xulq-atvoridagi o‘zgarishlar foizlarda ifodalandi. Shu orqali tadqiqotda tarbiya fanining o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishidagi o‘rni, axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdagi samaradorligi aniqlandi.

Xulosa. Yurtimizda ta’lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, yosh avlodni har tomonlama yetuk, barkamol inson qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, boshlang‘ich sinfda o‘qitiladigan **tarbiya fani** o‘quvchilarda insoniylik, mehr-oqibat, vatanparvarlik, halollik, odob-axloq kabi yuksak fazilatlarni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, tarbiya fanining mazmuni nafaqat o‘quvchining axloqiy dunyoqarashini, balki uning ijtimoiy moslashuvini, tengdoshlari bilan muloqot madaniyatini va o‘zini boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Tarbiya darslari orqali bola o‘z xatti-harakatini baholashni, yaxshilik va yomonlik o‘rtasidagi farqni anglashni o‘rganadi.

Shu asosda aytish mumkinki, tarbiya fanini o‘qitishda interfaol metodlar, hayotiy misollar, o‘yin texnologiyalari va individual yondashuvlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda ularning shaxsiy rivojlanishida ijobiy natijalar beradi. Xulosa qilib aytganda, **boshlang‘ich sinfda tarbiya fanining o‘rni o‘quvchi shaxsini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.** Shu bois, o‘qituvchi ushbu fan orqali o‘quvchilarning ma’naviy olamini boyitish, ularda ijobiy axloqiy fazilatlarni tarbiyalash, Vatanga sadoqat,

mehr-oqibat va insonparvarlik kabi fazilatlarni mustahkamlash yo‘lida doimiy izlanishda bo‘lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2018). *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. Toshkent: O‘zbekiston.
2. Yo‘ldosheva, M. (2020). *Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun pedagogika asoslari*. Toshkent: “Fan va texnologiya”.
3. Tursunova, D. (2021). *Boshlang‘ich ta’limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish metodikasi*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
4. Olimova, G. (2022). *Sinf rahbarining oila va jamoatchilik bilan hamkorligi*. Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. Qodirova, N. (2019). *Tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishda zamonaviy metodik yondashuvlar*. Toshkent: O‘zPFITI.
6. Eshmurodova G.X, Berdiyarova M.I. Boshlang’ich sinf o’quvchilarining ma’naviyatini oshirishga xizmat qiluvchi omillar; Pedagogika OAK jurnali. Ilmiy-nazariy va metodik jurnal; Toshkent, 2024 6-son
7. Eshmurodova G.X, Berdiyarova M.I**.** Methodology of Spiritual Education in Primary E;IF (импакт-фактор)12,38 / 2024; American Journal of Alternative Education ISSN: 2997-3953 (Online) Vol. 1, No. 10, Dec 2024, Available online at: https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE; 113-116 betlar
8. Eshmurodova G.X, Berdiyarova M.I. Spiritual Qualities of Primary School Students;IF (импакт-фактор)12,43 / 2024 Excellencia: international multi-disciplinary journal of education https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje 290-294 betlar.
9. Primova, M. (2024). INTERPRETABLE PHRASEOLOGICAL UNITS OF CHARACTER EXPRESSION IN FRENCH AND UZBEK LANGUAGES. *Академические исследования в современной науке*, *3*(5), 130-134.
10. Pirimova, M., Torambetov, B., Kadirova, S., Ziyaev, A., Gonnade, R. G., & Ashurov, J. (2022). Synthesis, crystal structure and Hirshfeld surface analysis of a zinc (II) coordination polymer of 5-phenyl-1, 3, 4-oxadiazole-2-thiolate. *Structure Reports*, *78*(8), 794-797.
11. Pirimova, M. A., Kadirova, S. A., Ziyayev, A. A., & Buvraev, E. R. (2023). Co (II) VA V (V) NING 5-(FENIL)-1, 3, 4-OKSADIAZOL-2-TION ASOSIDAGI ARALASH METALLI KOMPLEKS BIRIKMASINI ANTIOKSIDANTLIK FAOLLIGINI O ‘RGANISH. *2020, No. 1 (119/2)*, *119*(90), 5-9.
12. Primova, M. A. Kadirova Sh. A., Ziyayev AA, Buvrayev ER Co (II) va V (V) ning 5-(fenil)-1, 3, 4-oksadiazol-2tion asosidagi aralash metalli kompleks birikmasini antioksidantlik faolligini o’rganish. *Samarqand davlat universiteti ilmiy axborotnomasi-2020 yil*.
13. Primova, M. A., Kadirova, S. A., Ziyayev, A. A., & Buvrayev, E. R. (2020). va V (V) ning 5-(fenil)-1, 3, 4-oksadiazol-2tion asosidagi aralash metalli kompleks birikmasini antioksidantlik faolligini o'rganish.

14. Нуралиева, Г. А., & Пиримова, М. А. Universum: Химия и биология: электр. научн. журн. 2020. № 2 (68).
15. PIRIMOVA, M. A., KADIROVA, S. A., & ZIYAYEV, A. A. (2025). Synthesis and study of complex compounds with 1, 3, 4-oxadiazole derivatives based on ammonium vanadate. *Chemistry and chemical engineering*, *2024*(4), 5.
16. Abdukhakim, Z., & Mehribon, P. (2025). SYNTHESIS, CRYSTAL STRUCTURE AND HIRSHFELD SURFACE ANALYSIS OF A 2–CARBOXYMETHYLTHIO-5-PHENYL-1, 3, 4-OXADIAZOLE. *Universum: химия и биология*, *4*(6 (132)), 31-35.
17. Mehribon, P., & Ziyaev, A. A. Synthesis, Crystal Structure and Hirshfeld Surface Analysis of A 2–rboxymethylthio-5-Phenyl-1, 3, 4-Oxadiazole. *Available at SSRN 5120800*.
18. Саидов, С. С., Исмаилова, Д. С., & Абдуразаков, А. Ш. (2025). СИНТЕЗ АЗОМЕТИНОВ И АМИДОВ В РЯДУ 1, 3, 4-ОКСАДИАЗОЛОВ. *Universum: химия и биология*, *3*(6 (132)), 23-28.
19. Mehribon, P., & Ziyaev, A. A. Synthesis, Crystal Structure and Hirshfeld Surface Analysis of A 2–rboxymethylthio-5-Phenyl-1, 3, 4-Oxadiazole. *Available at SSRN 5120800*.